

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Promemoria

Utbildning och övning för personal verksam i kollektivtrafikens stationära miljöer

Säkerhet i offentlig miljö

Utbildning och övning för kollektivtrafikens personal i stationära miljöer

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Enhet för Säkerhet i offentlig miljö och enskildas beredskap

Text: Anders Stigsson, Trafikförvaltningen Region Stockholm

Publ nr: MSB2388

Innehåll

MÅLSÄTTNING	4
MÅLGRUPP	4
AVGRÄNSNINGAR.....	4
ÖVERGRIPANDE UTBILDNINGS- OCH ÖVNINGSIDÉ	4
UTBILDNING OCH ÖVNING PÅ BASNIVÅ	5
UTBILDNING OCH ÖVNING PÅ TILLÄGGSNIVÅ.....	7
UPPFÖLJNING OCH DOKUMENTATION.....	8
RELATERADE UNDERLAG OCH LÄSHÄNVISNINGAR	8
ÖVERGRIPANDE MÅL OCH SYFTE.....	9
FÖRKUNSKAPSKRAV	9
UNDERLAG.....	9
FÖR SEMINARIELEDAREN	9
ATT TÄNKA PÅ SOM SEMINARIELEDARE	10
FÖRSLAG TILL SCENARIER.....	11

Målsättning

Denna vägledning riktar sig till de aktörer som verkar i kollektivtrafiksmiljön. Vägledningen är tänkt att ge förslag på hur utbildning kan utformas för olika personalkategorier och hur det utbildningsmaterial som finns tillgängligt kan användas.

Målet med vägledningen är att genom utbildning och övning hos kollektivtrafikens personal öka förmågan att agera i händelse av terrorattentat eller annan grov våldsbrottslighet. För att skydda sig själv och andra.

Målgrupp

Vägledningen riktar sig till personal och medarbetare som arbetar vid eller inom kollektivtrafikens stationära miljöer såsom stationer, knut- och bytespunkter eller depåer.

Vägledningen riktar sig till flera typer av verksamhetsutövare vilka är verksamma inom kollektivtrafiken och är inte framtagna för ett specifikt trafikslag eller aktör.

Utbildningarna riktar sig till följande personalgrupper:

- Trygghets- och säkerhetspersonal vilka arbetar i stationsmiljöer såsom väktare, ordningsvakter och trygghetsvärdar.
- Drift- och underhållspersonal såsom fastighetsskötare, underhållspersonal, depå och verkstadspersonal.
- Personal med arbetsuppgifter riktat mot resenärer såsom biljettkontrollanter, biljettförsäljare, stationsvärdar och informationspersonal.
- Hyresgäster och restaurang- och butikspersonal.
- Personal med icke operativa uppgifter såsom administrativ personal etc.

Avgränsningar

Utbildnings- och övningsförslagen är enbart förslag och ersätter inte vad som följer av olika former av regleringar inom till exempel brandsäkerhet, arbetsmiljösäkerhet eller säkerhetsskydd för specifik verksamhet eller plats

Övergripande utbildnings- och övningsidé

Utbildningen indelas i två nivåer; basnivå och tilläggsnivå. Indelningen innebär en skillnad i ambition genom att vissa personalgrupper rekommenderas en utökad kunskapsnivå och övningsaktivitet.

På **basnivån** ges personalen en grundläggande kunskap i att, skydda sig själv och för att kunna bidra till att skydda andra i händelse av en allvarlig våldshandling.

Basnivå riktar sig till alla målgrupper, inkluderat dem som genomför tilläggsnivå.

På **tilläggsnivån** ges personalen, utöver basnivån, kunskaper och färdigheter för att kunna bidra till verksamhetens samlade åtgärder i händelse av allvarlig våldshandling.

Tilläggsnivå riktar sig mot målgrupper som t.ex. trygghets och säkerhetspersonal, fastighetsskötare och administrativ personal.

Övning är en viktig del av verksamhetens säkerhetsåtgärder. Övning är en bra metod för att öka personalens medvetenhet och förmåga att upptäcka eller hantera ett attentat, men även för att testa och kontrollera om vidtagna säkerhetsåtgärder är tillräckliga.

Genom övning kan även verksamhetens sårbarheter identifieras och bör genomföras regelbundet eller om förutsättningarna förändras. Till exempel om ett attentat sker på en annan plats eller om hotbilden förändras.

Övning behöver inte alltid ta stora resurser i anspråk, utan kan ofta genomföras med hjälp av enkla medel och metoder. Utbildningarna och övningarna är ett komplement för att stödja verksamhetens rutiner för rapportering, larmning och åtgärdsplaner i händelse av brand eller en skadesituation.

Utbildning och övning på basnivå

Målsättning	Efter genomförd utbildning har deltagaren; <ul style="list-style-type: none"> • Ökat sin kunskap om hot och medvetenhet om terrorangrepp eller allvarliga våldshandlingar. • Ökat sin förståelse om sin roll i arbetsplatsens säkerhetskultur. • Ökat sin kunskap om hur medarbetaren kan skydda sig själv och bidra till att skydda andra.
Målgrupp	<ul style="list-style-type: none"> • Biljettkontrollanter

		<ul style="list-style-type: none"> • Biljettförsäljare • Informationspersonal • Hyresgäster • Administrativ personal • Underhållspersonal • Lokalvårdare • Depå- och verkstadspersonal • Restaurang- och butikspersonal
Innehåll	Typ	Omfattning
Webbutbildning-Terrorberedskap	Teori	<p>MSB Webbutbildning Terrorberedskap omfattande,</p> <p>Modul 1. Introduktion En introduktion till webbutbildningen och vad som kännetecknar ett terrorattentat</p> <p>Modul 2. Väpnat attentat Modulen går igenom hur ett attentat med skjutvapen eller hugg- och stickvapen kan gå till och vilka åtgärder du som individ och i en organisation kan göra för att skydda dig själv och andra för att minska konsekvenserna av ett attentat.</p> <p>Modul 3. Hjälpa andra Konsekvenserna av ett attentat kan medföra att många människor skadas och i värsta fall dör. Det kan ta dröja innan blåljusmyndigheterna kommer till platsen. Modulen beskriver vad du kan göra under förutsättningar att platsen är säker för att rädda liv.</p> <p>Modul 6. Säkerhetskultur När det gäller att upptäcka och därigenom förhindra eller försvåra ett terrorattentat är den enskilda medarbetarens insats avgörande. Modulen går igenom vad enskilda medarbetare ska vara vaksamma på och hur de kan agera om de upptäcker något som avviker från normalbilden.</p>
Seminarieövning	Teori	<p>Deltagarna genomför tillsammans en diskussionsövning baserat på kunskaper från webbutbildning-Terrorberedskap.</p> <p>Diskussionsövningen syftar till att öka medvetenhet om den riskbild som finns för kollektivtrafiken och medarbetarens bidragande roll i arbetsplatsens säkerhetskultur.</p> <p>Diskussionsövningen lämpar sig att genomföra vid en arbetsplats- eller nätverksträff där flertalet medarbetare på arbetsplatsen samlas.</p> <p>Förslag till övningsupplägg presenteras i bilaga 1.</p>
Lokal utbildning eller övning	Teori eller praktik	<p>Personalen genomför utbildning utifrån den aktuella arbetsplatsens rutiner och förutsättningar. Kan innehålla mindre praktiska moment som till exempel att gå igenom arbetsplatsens utrymningsvägar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rutiner för In- och utrymning, utestängning och säkra platser. • Åtgärder för att upprätthålla fria utrymningsvägar.

		<ul style="list-style-type: none"> • Rutiner för ledning, kommunikation och larmning. • Åtgärder och rutiner vid hot och våld. • Åtgärder vid upptäckt av misstänkt beteende och föremål. <p>Utbildningen genomförs utifrån organisationens och verksamhetens förutsättningar. Med fördel kan utbildningen genomföras tillsammans med andra aktörer som är verksamma på samma plats.</p>
--	--	---

Utbildning och övning på tilläggsnivå

Målsättning	Efter utbildning och övning har deltagaren ökat sin förmåga att bidra till verksamhetens och platsens samlade åtgärder i händelse av en allvarlig våldshandling eller terrorattentat.	
Målgrupp	<ul style="list-style-type: none"> • Väktare • Skyddsvakter • Trygghetsvärdar • Ordningsvakter • Spärrvakter • Stations- och depåchefer • Stationsvärdar • Säkerhets- och beredskapschefer • Fastighetsskötare • Administrativ personal 	
Innehåll	Typ	Omfattning
Webbutbildning-Terrorberedskap	Teori	<p>MSB Webbutbildning Terrorberedskap omfattande.</p> <p>Modul 4. Misstänkta föremål Modulen beskriver hur man identifierar och känner igen ett misstänkt föremål och vilka åtgärder som bör vidtas för att minska risken att någon skadas och hur en insats från blåljusmyndigheter kan underlättas.</p> <p>Modul 5. Genomsök Att söka igenom arbetsplatsen har många positiva effekter i det förebyggande arbetet mot terrorism och annan brottslighet. I modulen får du lära dig hur du effektivt söker igenom en fastighet för att utesluta att finns några misstänkta föremål, kontrollera att skalskyddet är intakt och att all säkerhetsutrustning är på plats och funktionell.</p> <p>Modul 7. Misstänkt försändelse Modulen beskriver hur man identifierar och känner igen en misstänkt försändelse och vilka åtgärder som bör vidtas för att minska risken att skadas. Modulen beskriver även hur en enkel självsanering kan genomföras.</p>

Delta i övning	Praktik	<p>Deltagarna genomför praktisk övning utifrån åtgärder vid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rutiner och åtgärder vid genomsök och kontroll av lokaler och byggnad • Verksamhetens samlade åtgärder och rutiner vid identifierat misstänkt eller avvikande beteende • Verksamhetens samlade åtgärder och rutiner vid ett misstänkt föremål eller försändelse. • Första hjälpen och kunskaper om hur man stoppar allvarlig blödning. <p>Övningarna genomförs utifrån organisationens och verksamhetens förutsättningar. Övningarna kan med fördel genomföras tillsammans med andra aktörer som är verksamma på samma plats.</p> <p>Övningarna utgår från den teoretiska utbildningen som presenteras i MSB webbutbildning - Terrorberedskap</p>
----------------	---------	--

Uppföljning och dokumentation

MSB Webbutbildning – Terrorberedskap erbjuds i digitala SCORM- paket för integrering i en digital läroplattform. Med stöd av detta kan respektive aktör komplettera utbildning med egna verksamhetsspecifika åtgärder och rutiner.

Relaterade underlag och läshänvisningar

MSB – Riskbild kollektivtrafik 2022

MSB – Riskbild för säkerhet i offentlig miljö 2020

MSB – Vägledning Säkerhet i Offentlig Miljö, skydd mot antagonistiska hot och terrorism 2019

MSB – Åtgärder vid väpnade attacker 2023

MSB – Åtgärder vid misstänkt föremål 2021

MSB – Åtgärder vid misstänkt försändelse 2021

MSB – Åtgärds kort Ser du något, säg något 2024

Bilaga 1. Förslag till seminarieövning

Övergripande mål och syfte

Målet med seminarieövningen är att deltagarna tillsammans ska diskutera intryck, reflektioner och erfarenheter från Webbutbildning- Terrorberedskap. Övningen syftar till att öka medvetenhet om den riskbild som finns för kollektivtrafiken och medarbetarens bidragande roll i arbetsplatsens säkerhet.

Övningsformatet seminarieövning är bra för att:

- Att öka den enskildes kunskap och medvetenhet om terrorattentat
- Att genom diskussion gemensamt utveckla verksamhetens rutiner och åtgärdsplaner
- Att genom diskussion identifiera verksamhetens risker och sårbarheter

Förkunskapskrav

MSB Webbkurs- Terrorberedskap modul 1, 2, 3 och 6.

Underlag

Som underlag för diskussion avseende hot- och riskbild rekommenderas att deltagarna tar del av MSB – Riskbild i Kollektivtrafik 2022.

För seminarieledaren

Diskussionsövningen lämpar sig att genomföras vid en arbetsplats- eller nätverksträff där flertalet medarbetare på arbetsplatsen samlas. Lämplig storlek är fyra till sex personer i respektive diskussionsgrupp.

Övningen kan genomföras utifrån öppna diskussionsfrågor eller scenarier som utspelar sig på arbetsplatsen, eller genom en kombination av de båda.

Att tänka på som seminarieledare

- Presentera tydligt bakgrund, mål och syfte med övningen för deltagarna.
- Dela in arbetsgruppen i lagom stora grupper (fyra-sex deltagare), och välj en miljö som deltagarna känner sig bekväma i. Sätt er i en ordning som gör det enkelt att diskutera.
- Var tydlig med hur seminariet går till och om talarordningen är styrd t.ex. genom handuppräckning eller om ordet är fritt.
- För anteckningar eller skriv ner de viktigaste gemensamma lärdomarna på en tavla.
- Om diskussionen tar en annan riktning är vad som är önskvärt behöver du som seminarieledare hantera detta genom att t.ex. be deltagare att hålla sig kort eller påminna om vilka regler som gäller.
- Försök att få alla deltagare delaktiga och engagerade i diskussionerna.
- Kombinera gärna diskussionsfrågorna med scenariokorten.
- Ta gärna en rast under övningen för att återfå energin i diskussionerna.
- Försök att avsluta övningen med att sammanfatta av de viktigaste intrycken och hur det bidrar till säkerhetskulturen. Återkoppla gärna till målet och syftet seminarieövningen.

Förslag till scenarier

Nedan följer sex olika förslag till scenarierkort att använda som diskussionsunderlag eller i kombination med ovan frågeställningar.

En gärningsperson öppnar eld med ett automatvapen i er lokal.

Vad gör ni?

Ni upptäcker en kvarlämnad väska. Ni uppfattar att den luktar misstänkt och kan se sladdar som sticker ut.

Vad gör ni?

Ni möts av flera resenärer och kunder som springer panikartat ut ur lokalen.

Vad gör ni?

Plötsligt utbryter en brand med kraftigt brandförlopp.

Vad gör ni?

Du ser något t.ex. uppträdande, objekt eller fordon som du tycker avviker från din normalbild på din arbetsplats.

Hur agerar du?

Du får via media information om att ett attentat inträffat i ditt närområde.

Hur agerar du?

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap